

„Ezeregy meglepetés”

Tárgyilagos tudósítás a Hungáriából

Valahogyan így kellene kezdeni ezt az írást:

„Itt állunk a Hungária kávéházban, az ezredéves ünnepségekre készülő Budapest hajdankori büszkeségében, amelyet a múlt század kilencvenes éveiben építettek Hauszmann Alajos tervei alapján és amely fényes irodalmi-művészeti emlékekben gazdag — időnként viharokkal tarkított — történetének újabb fejezetéhez érkezik. 1973. december 31-én, szilveszter este ismét fellobognak a csavart márványoszlopokon elhelyezett lámpák, fölszikkraznak a csillárok, a legendás hírű mélyvíz főfőhőz damasztal terített asztalai mellett megjelennek az első vendégek. A nagy múltú és pompázatos kávéház-étterem csaknem négy évig tartó átépítés és felújítás után ismét vendégeket fogad. Látogatásunk időpontjában az utolsó simításokat végzik a szakemberek, mert hiszen alig száz nap választ el bennünket a megnyitástól.”

Valahogyan így kellene kezdeni, csak hogy — *így nem lenne igaz*. Mindennapi munkahelyünk, a New York-palota földszintjén, a Nagykorútra és a Dohány utcára néző ablakokat változatlanul vastag porréteg fedi, s ahol át lehet látni a porfüggönyön, építési anyagok, szerszámok, titkos rendeltetésű szerkezetek tűnek elő, valahol a háttérben kékes forrasztóláng fűrja át a homályt. A lehangoló kép, amely 1970. május 2-á óta bosszantja Budapest könnyen bosszankodó közönségét, ingerli a humoristákat és a közvélemény kemény hangú szószólóit, látszólag semmit sem változott.

De ne legyünk igazságtalanok. Ahhoz, hogy a való helyzetet feleméressük, be kell lépni az „elátkozott kávéház” kusza állványokkal, lecsüngő drótokkal, anyagokkal és eszközökkel zsúfolt összes terméibe. A belépés nem könnyű — de nem is nehéz. Egyszerű halandóként megkísérelve a behatolást, már a Dohány utcai bejáratnál kitennék a hívatlan látogató szűrét. Elég azonban egy telefon a HUNGARHOTELS műszaki fejlesztési osztályára, az előzőekny osztályvezető személyesen vállalkozik az újságíró kalauzálására.

És ez már biztató.

A LEÁLLÁS

Egy kis előtörténet.

1970 tavaszán kenyéradó gazdánk, a Lapkiadó Vállalat közölte a Hungária Szálloda és Étterem Vállalat vezérigazgatójával, hogy a számos szerkesztőségnek és kiadóállalatnak otthont adó New York-palota fűtésrendszerét átálakítják, így módon a következő időkben a kávéházat sem fűteni, sem meleg vízzel ellátni nem lehet. Nem egyszerűen két „társbérli” kapcsolatainak kényszerű megszakításáról volt tehát szó, hanem a nyolcvan éves épület immár elodázhatatlan korszerűsítéséről. Az igazsághoz tartozik, hogy a Hungária kávéház is megérett egy alapos felújításra és bővítésre, különösen a konyha és a konyhához kapcsolódó raktárak, hűtőkamrák, előkészítő és személyzeti helyiségek bizonyultak szűknek, elavult a szellőzés, a világítás.

Az átépítés kezdeti szakaszában a régészeti kutatásokhoz hasonlatos feltárást kellett elvégezni, s ez a munka ezernyi meglepetéssel szolgált, úgyszólván minden négyzetméter rejtegetett valamit. A kiscelli kastélymúzeumból kikölcöszött eredeti Hauszmann-féle tervrajzok sem nyújtottak tökéletesen pontos és megbízható útmutatást, így a kivitelezési részletterveket *újából és újból módosítani kellett*, addig ismeretlen adottságokhoz igazítani.

De lépünk be a kávéházba, leküzdve meghökkenésünket és kételkedésünket, hogy ebből a zürzavarból száz nap múlva fényes kávéház lesz, s hallgassuk meg az építészvezető első mondatát:

— Most ott tartunk, amikor nem látni a fától az erdőt.

Az építészvezető szakemberek abban a lelkiállapotban fogadják az újságírókat, amelyet a leghelyesebb udvarias sértődöttségnek nevezni, az újságíró azonban megérti és méltányolja ezt a lelkiállapotot, a későbbiek során pedig felmenti a szakembereket a késlekedés, a haszontalan pizmogás, a tétlenkedés vádjai alól.

AZ ERDŐ

Mivel az építészvezető bevezetőként erdőt emlegetett, kezdjük az erdővel, amelyet átmenetileg valóban betelepítettek a freskókkal ékes menyegyzet alá, a márványoszlopok és díszes faragványok közé. Természetesen nem élő erdőt, hanem egy egész kisebbfajta erdőt jelentő faanyagot használtak el eddig, csupán az állványzat hétezer léghőméter. A kitermelt föld és törmelék mennyisége a munka befejezéséig meghaladja a két és fél ezer köbmétert. A beépítésre és elszállításra váró anyagok tárolására, előkészítésére, részben megmunkálására *mindössze ötven négyzetméter* felvonulási terület állt az építők rendelkezésére a szűk és nagy forgalmú Osvát utcában, ahol az Athenaeum-nyomdába papírt szállító teherautók amúgy is egész nap közlekednek.

Alászállva a mélyvízbe, alkalmunk volt megtekinteni az új konyhát, amelyet a New York-palota udvara alatt helyeztek el. Csaknem teljesen kész a kék csempével burkolt óriás konyha, már a mosogatókat szerelik, készen vannak a hűtőkamrák, szárazraktárak, valóságos labirintus, amely a régi, Osvát utcai bárt is magába foglalja. Mindenütt az elszívó és szellőző berendezés öblös acélcsontróái húzódnak, amelyet óriási motortömbök működtetnek majd, de van itt *automatikus szivattyúrendszer* is, amely arra hivatott, hogy ha a Duna vízállásával párhuzamosan emelkednek a talajvíz szintje, megkerüli beavatkozás nélkül áttemelje a fölösleges vizet a csatornarendszerbe.

A konyhai elszívóberendezés acélkürtője ott tör az ég felé, ahol a Lapkiadó Vállalat telefontömbje nyílik egy kis udvarról. A negyven méter magas szellőzőkürt hat méterrel magasodik a szomszédos Athenaeum tetővonalára fölé, az egyenként 180 kiló súlyú elemekből összerótt kürt kétszerez szeptelés után most kapja meg végleges alumíniumborítását.

HELYSZÜKE

A mennyezetet eredeti pompájukban ragyognak Magyar-Mannheimer és Eisenhut freskói. Igaz, hogy azokat már 1964-ben restaurálták, de a végleges megnyitás előtt még egyszer átmossák *különleges vegyszerekkel*. Ezt a munkát fiatal főiskolás művészek fogják elvégezni. Kísérőim megjegyzik, hogy a mélyvízben és a márványteremben dolgozó szobrászok a készen érkezett gipszelemeket szerelik, általában a legtöbb díszítő és kiegészítő jellegű munkát másutt végezték el. A lámpák és csillárok másfél vagont töltenek meg, nagy teherautókat a részleges műteremben készült domborítások, a faragások, amelyekkel az erkélykorlátokat, baldachinokat a régi szépségükben állítják helyre.

Ha mindenfajta munkát itt helyben végeztek volna el, az építkezés akár *egy évtizedig* is elhúzódhatott volna, mert ezen a viszonylag szűk területen átlagosan negyven ember dolgozott egyszerre, de az a negyven ember nyolc-tíz különböző szakmát képviselt. Úgyszólván komputer-pontosággal kellett az egyes munkafolyamatokat megszervezni és beállítani, a munkásokat és művészeket így is állandóan helyszüke zavarta. A helyzet az építészvezető szellemes megjegyzése szerint olyan volt, mintha egyetlen futballpályán egyidőben nyolc-tízféle sportot űzött volna negyven ember.

MEGLEPETÉSEK

A látogatás elején és azóta is többször esik említés a meglepetésekről, amelyek aka-

dályozták a munkát. Hadd jegezzek föl néhányat. A Hauszmann-féle tervek alapján tűvé tették az egész kávéházat egy *arany mozaik* után, amelyet végül is vastag olajréteggel lefestve találtak meg, alighanem a dicstelen sportbolt időszakban tüntették el a „hivalkodó” díszítést. A Lenin körút—Dohány utca sarkán nyíló főbejárat alatt, a hajdani kazánházban épül az új bárhelyiség. Itt a talajmélyítési munka során égetett agyagtéglákból épített csatorna bukkant elő, amely sem a Hauszmann-terveken, sem a fővárosi csatornahálózat térképein nem szerepel, *rendeltetése ma is titok*. Ugyanitt két karvastag, teljesen elrozsdásodott kábelköteg is előkerült, körülményes munkával derítették ki, hogy ezek a kábelek már „nem élnek”, sehonnán seholva sem vezetnek, talán a harmincas években végzett Tarján-féle átépítésnél még volt valami áramkövetítő szerepük. A híres csavart márványoszlopok némelyikéről kisült, hogy egyszerű gipszből van. Az 1970-ben még működött elektromos hálózat vezetői, a fűtés és a csatorna csőrendszere olyanira elhasználódott, hogy egyetlen centiméter régi vezetőket, csövet sem lehetett felhasználni.

MILYEN LESZ?

— Tulajdonképpen mennyi munka van még hátra? — kérdezi a látogató s a munkálatok vezetői egybehangzóan azt válaszolják, pontosan *három hónapra való*. Az állványzat elbontása után szerelők, burkolók és még jó néhány belsőépítészeti szakág munkatársai szállják meg a kávéházat, hogy elhelyezzék a folyamatosan ide szállítandó s már kész bútorokat, díszítő elemeket.

A sarki főbejárattal szemközti, ahol régen a parányi és mindig túlterhelt ruhatár működött, már bezalutták a drinkbár helyét, a ruhatár a körüli frontra kerül. Voltaképpen csak ez és az éjszakai bár áthelyezése jelent változást, *a kávéház hagyományos belső szerkezetéhez nem nyúltak hozzá*. Marad a Dohány utcai kávéházterem, az Osvát utca felé húzódnó írószoba, az irodalomtörténeti emlékeket őrző és a mélyvízre tekintő galéria, maga a mélyvíz és a félkörívben végződő márványterem. A falfestményeket, faragásokat, márványborításokat eredeti gazdagágukban állították helyre, s ez sem volt valami kis munka. A múmárvány borításokat például hetszer kellett lecsiszolni nedves állapotban s minden alkalommal megvárni, míg az anyag teljesen kiszárad. A felújított és kiegészített faragásokat nem lehet megkülönböztetni az eredetitől, az aranyozások azonban frissen ragyognak egy ideig, a nemes óarany csillogást néhány év alatt kapják meg — a dohányfüsttől.

Szó esik még — kellő tapintattal — arról a riasztó pillanatról, amikor a konyhai felvonó aknamélyítése során az ezeregyedik meglepetéssel találkoztak. A talajkiemelési munka során kitért, hogy Hauszmann munkásai ismeretlen okból nem egyenes vonalú fundamentumot építettek, hanem lörésszel megszakított várfalhoz hasonlót. A felfedezés után egy héttel szálltak ki a statikusok, lezárták a New York-palota felső szárnyát, kiűrtették a bölcsödét, elrendelték az aladúcolást. Huszonegy óra alatt ezer köbméter dűcanyagot építettek be, majd aláfalazták a hézagos fundamentumot. Az eseménynek túlságosan nagy híre kerelkedett. Amikor az építészvezető éjszaka hazament a munkahelyéről, a házmaster ezzel nyitott kaput:

— Sikertől összedönteni a New Yorkot?

Nos, nem sikerült, effajta veszélyről szó sem volt. Az ezredéves ünnepségekre készült kávéház 1973 szilveszter este ismét megnyílik, régi pompájában és szépségében. Ez lesz az ezerkettedik meglepetés.

Baróti Géza